

Силабус
навчальної дисципліни
«Сучасна українська мова (морфологія)»
2023-2024 навчальний рік

Освітні програми	«Середня освіта (Українська мова і література)»
Спеціальність	014 Середня освіта (Українська мова і література)
Галузь знань	01 Освіта / Педагогіка
Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
Викладач	Вікторія ЛІПІЧ
Кафедра	української мови та славістики
Контактний телефон	0992180279
E-mail викладача:	lipich2508@gmail.com

Обсяг курсу на поточний навчальний рік:

Кількість кредитів / годин	Форма навчання	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Звітність
6/ 180	очна (денна)	32	28	120	екзамен
	заочна (дистанційна)	12	8	160	екзамен

Семестр: осінній

Мова навчання: українська

Ключові слова: граматика, граматичне значення, граматична категорія, граматична форма, морфологія, парадигма, частини мови, іменник, прикметник, займенник, числівник, дієслово, дієприкметник, дієприслівник, службові частини мови, взаємоперехід у системі частин мови.

Мета та завдання курсу: ознайомити студентів з основними поняттями морфології, усвідомити поняття частин мови та їх граматичних категорій; зрозуміти особливості самостійних та несамостійних частин мови. Програма курсу орієнтує на вивчення студентами-філологами морфології сучасної української літературної мови. Важливими аспектами викладання курсу є постійна увага до з'ясування теоретичних проблем з урахуванням дискусійних питань, а також орієнтація студентів на професійне застосування здобутих знань у шкільному курсі мови.

Завдання курсу: засвоєння студентами теоретичних знань з морфології української мови, що дасть змогу краще й повніше аналізувати факти і явища сучасної української мови; вироблення у студентів навичок коментування та аналізу мовних фактів, умінь застосовувати набуті знання на практиці; ознайомлення студентів з дискусійними питаннями сучасної мовознавчої науки; підвищення культури усного та писемного мовлення студентів.

Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач

ЗК 8. Здатність застосовувати набуті знання в практичних ситуаціях.

ФК 5. Здатність використовувати досягнення сучасної науки в галузі теорії та історії української мови в закладах середньої освіти, практиці навчання української мови.

ФК 6. Здатність вільно володіти українською мовою, адекватно використовувати мовні ресурси, демонструвати сформовану мовну й мовленнєву компетенції в процесі фахової і міжособистісної комунікації, володіти різними засобами мовної поведінки в різних комунікативних контекстах.

ФК 7. Здатність реалізовувати ефективні підходи (особистісно-орієнтований, діяльнісний, компетентнісний) до викладання української мови на підставі передового вітчизняного й міжнародного досвіду.

ФК 8. Здатність використовувати когнітивно-дискурсивні вміння, спрямовані на сприйняття й породження зв'язних монологічних і діалогічних текстів в усній та письмовій формах українською мовою, володіти методикою розвитку зв'язного мовлення учнів у процесі говоріння й підготовки творчих робіт.

ФК 9. Здатність орієнтуватися в українському літературному процесі (від давнини до сучасності), спадщині письменників у контексті літератури, історії, культури, використовувати знання мови і здобутків світового письменства для формування національної свідомості, культури учнів, їхньої моралі, ціннісних орієнтацій у сучасному суспільстві.

ФК 10. Здатність інтерпретувати й зіставляти мовні явища, використовувати різні методи й методики аналізу тексту.

ФК 11. Здатність власною державницькою позицією, особистою мовною культурою, ерудицією, повагою й любов'ю до української мови, літератури, історії виховувати національно свідомих громадян України.

Програмні результати навчання

ПРЗ 1. Знає сучасні філологічні й дидактичні засади навчання української мови.

ПРЗ 2. Обізнаний із елементами теоретичного й експериментального (пробного) дослідження в професійній сфері та методами їхньої реалізації.

ПРЗ 3. Знає основні функції й закони розвитку мови як суспільного явища, різномірневу (системну) організацію української мови та її норми, особливості використання мовних одиниць у певному контексті, мовний дискурс художньої літератури й сучасності.

ПРЗ 5. Знає державний стандарт загальної середньої освіти, навчальні програми з української мови для закладів середньої освіти та практичні шляхи їхньої реалізації в різних видах урочної та позаурочної діяльності.

ПРЗ 6. Має творчо-критичне мислення, творчо використовує різні теорії й досвід (український, закордонний) у процесі вирішення соціальних і професійних завдань.

ПРУ 7. Володіє основами професійної культури, має здатність створювати й редагувати тексти фахового змісту.

ПРК 2. Ефективно спілкується в науково-навчальній, соціально-культурній та офіційно-ділових сферах; виступає перед аудиторією, бере участь у дискусіях, обстоює власну думку (позицію), дотримується культури поведінки й мовленнєвого спілкування.

Зміст курсу:

МОДУЛЬ 1

Змістовий модуль 1. Граматика

Тема 1. *Вступ до граматики. Основні питання морфології*

Граматичне значення, граматична форма, граматична категорія. Основні способи вираження граматичних значень слова в українській мові. Частини мови і принципи їх виділення. Предмет і завдання морфології. Класифікація частин мови у сучасній лінгвістичній теорії. Поняття про словоформи.

Змістовий модуль 2. Іменник

Тема 2. *Іменник як частина мови*

Загальна характеристика іменника як частини мови. Лексико-граматичні категорії іменників: конкретні й абстрактні; загальні і власні; предметні й речовинні, збірні й одиничні. Категорія істот/неістот.

Граматичні категорії іменників: категорія роду іменників, її значення, морфологічне, синтаксичне, лексичне вираження; категорія числа, її значення та граматичні засоби вираження. Родові ознаки незмінюваних іменників. Рід аббревіатур. Категорія відмінка. Основні значення відмінків. Поділ іменників на відміни та групи. Відмінювання іменників, що мають тільки форму множини. Невідмінювані іменники. Відмінювані і невідмінювані аббревіатури.

МОДУЛЬ 2

Змістовий модуль 3. Прикметник

Тема 3. *Прикметник як частина мови*

Прикметник як частина мови. Лексико-граматичні розряди прикметників: якісні, відносні, присвійні та проміжні розряди. Повні і короткі форми прикметників, стягнені й нестягнені форми повних прикметників, особливості їх функціонування в сучасній українській мові.

Змістовий модуль 4. Ступені порівняння прикметників.

Тема 4. *Ступені порівняння прикметників. Відмінювання прикметників.*

Способи утворення ступенів порівняння прикметників, особливості їх функціонування в сучасній українській мові. Відмінювання прикметників.

МОДУЛЬ 3

Змістовий модуль 5. Числівник

Тема 5. *Числівник. Функціональні розряди числівників*

Числівник як частина мови. Функціональні розряди числівників. Структурні групи числівників: прості, складні та складені числівники. Словозміна числівників. Особливості наголошування числівників при словозміні. Зв'язок числівників з іменником.

Змістовий модуль 6. Займенник

Тема 6. *Займенник як частина мови*

Займенник як частина мови. Лексико-граматичні розряди займенників та їх семантико-граматичні особливості. Відмінювання займенників.

МОДУЛЬ 4

Змістовий модуль 7. Дієслово. Дієприкметник. Дієприслівник.

Тема 7. *Дієслово як частина мови.*

Дієслово як самостійна частина мови: загальнокатегоріальне значення, морфологічні категорії, синтаксична роль. Дієслівні форми. Два типи дієслівних основ. Дієвідмінювання дієслів. Безособові дієслова.

Змістовий модуль 8. Дієприкметник. Дієприслівник.

Тема 8. Дієприкметник і дієприслівник як форми дієслова.

Поняття про дієприкметник як форму дієслова. Творення дієприкметників. Дієслівні форми на *-но*, *-то*. Поняття про дієприслівник як форму дієслова. Творення дієприслівників.

МОДУЛЬ 5

Змістовий модуль 9. Прислівник

Тема 9. Прислівник як частина мови

Прислівник як частина мови. Морфологічні особливості, лексичне значення і синтаксична роль прислівників. Розряди прислівників за значенням. Групи прислівників за походженням. Види прислівників за будовою.

Змістовий модуль 10. Службові частини мови.

Тема 10. Службові частини мови. Прийменник.

Загальне поняття про службові частини мови, концепції щодо їхнього частиномовного статусу. Функції та значення службових частин мови. Прийменник як службова частина мови.

МОДУЛЬ 6

Змістовий модуль 11. Сполучник. Частка.

Тема 11. Сполучник. Частка.

Загальне поняття про сполучник. Поділ сполучників за структурою та способом уживання. Сполучники сурядності й підрядності. Сполучники і сполучні слова. Загальне поняття про частки. Морфологічні, структурні та синтаксичні особливості. Класифікація часток і співвідносність часток з іншими частинами мови.

Змістовий модуль 12. Вигук. Звуконаслідувальні слова.

Тема 12. Вигук. Звуконаслідувальні слова.

Загальна характеристика вигуків як частини мови. Граматичні особливості вигуків. Морфологічні ознаки. Розряди вигуків (інтер'єктивів).

Методи навчання: словесні (лекція, бесіда, навчальна дискусія), наочні (спостереження, ілюстрування, відеометоди), практичні (вправи різних типів, комплексні контрольні завдання).

Політика курсу (особливості проведення навчальних занять):

Викладання курсу ґрунтується на принципах академічної доброчесності. Здобувач виконує завдання, які зазначено у програмі (силабусі) вчасно. Усі завдання курсу повинні бути виконаними незважаючи на причину відсутності здобувача на занятті. Відвідування занять є обов'язковим компонентом оцінювання, за яке нараховуються бали. Відсутність на занятті без поважної причини передбачає зниження балів.

За об'єктивних причин (хвороба, карантин тощо) навчання може відбуватись в онлайн формі за погодженням із керівником курсу.

Технічне й програмне забезпечення/обладнання, наочність:

- робоча програма курсу;
- тексти лекцій;
- плани практичних занять;
- мультимедійні презентації лекцій.

Система оцінювання та вимоги:

Оцінювання навчальних досягнень студентів здійснюється за системою ЄКТС та національною шкалою оцінювання відповідно до Положення про порядок оцінювання знань студентів у ЄКТС в Бердянському державному педагогічному університеті.

Розподіл балів, що присвоюються здобувачам з навчальної дисципліни, є сумою середньозважених балів за поточну роботу на практичних заняттях, балів, отриманих під час модульних контрольних робіт та балів за самостійну роботу.

Здобувач повинен підготувати до практичних занять домашнє завдання, що передбачає вправи та теоретичні питання. Для кожного виду робіт висуваються критерії оцінювання.

Методи поточного контролю – це оцінювання навчальних досягнень здобувача протягом навчального семестру за національною чотирибальною шкалою усіх видів аудиторної роботи (лекції, практичні заняття, самостійна робота). Поточний контроль відображає поточні навчальні досягнення здобувача в освоєнні програмного матеріалу дисципліни і спрямований на необхідне коригування самостійної роботи студента. Сюди входять: методи усного контролю – бесіда, доповідь студента. Основою усного контролю слугує усна відповідь студента (у підсумковому контролі це більш повний, системний виклад) або запитально-відповідна форма – бесіда, у якій викладач ставить запитання і чекає відповіді здобувача. Усний контроль, як поточний, проводиться на кожному занятті в індивідуальній, фронтальній або комбінованій формі, можуть застосовуватися дидактичні картки, ігри, технічні засоби.

Модульна контрольна робота забезпечує глибоку і всебічну перевірку засвоєння, оскільки вимагає комплексу знань і умінь здобувача і оцінюється за національною шкалою. У письмовій роботі студенту необхідно показати теоретичні знання та вміння застосовувати їх для розв'язування конкретних практичних завдань (форму контролю визначає викладач).

Здобувач допускається до модульного контролю за умови складання всіх практичних завдань і завдань самостійної роботи.

За весь курс студент отримує максимум 100 балів (підсумкова оцінка). До їх складу входять:

50 балів – поточний контроль успішності (включно з контролем за модулями та самостійною роботою);

50 балів – підсумковий контроль (екзамен).

Таблиця 5. Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою		Оцінка за шкалою ЄКТС
	Для підсумкового семестрового контролю, що включає екзамен, курсову роботу, практику	Для підсумкового семестрового контролю, що включає залік	Для всіх видів підсумкового контролю
90-100	відмінно	зараховано	A (відмінно)
78-89	добре		B (добре)
65-77			C (добре)
58-64	задовільно		D (задовільно)
50-57			E (задовільно)
35-49	незадовільно	не зараховано	FX (незадовільно) з можливістю повторного складання
1-34	незадовільно		F (незадовільно) з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Список рекомендованих джерел:

Основні

1. Вихованець І. Р., Городенська К.Г., Загнітко А.П., Соколова С. О. Граматика української мови. Морфологія. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2017. 752 с.
2. Лаврінцев О., Симонова К., Ярошевич І. Сучасна українська літературна мова. Морфеміка. Словотвір. Морфологія. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2019. 524 с.
3. Микитюк Оксана. Сучасна українська мова: самобутність, система, норма: навч. посіб. 5-те вид., зі змінами. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2018. 440 с.
4. Сучасна українська літературна мова: навч.-метод. посіб. для дистанційного навчання / за ред. І. С. Гонца, В. В. Розгон. Умань: ВПЦ «Візаві», 2017. 262 с.
5. Шевчук С. Сучасна українська літературна мова: підручник. Київ: Алерта, 2017. 544 с.

Допоміжні

1. Алексієнко Л.А., О. М. Зубань О. М., І. В. Козленко І. В. Сучасна українська мова: Морфологія: підручник / за ред. А. К. Мойсієнка. Київ: Знання, 2013. 524 с.
2. Бабій І. М., Вільчицька Т. П. Сучасна українська літературна мова. Морфологія. Практикум: навч. посіб. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2002. Ч.1. 64 с.
3. Бабій І. М., Вільчицька Т. П. Сучасна українська літературна мова. Морфологія. Практикум: навч. посіб. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2002. Ч.2. 80 с.
4. Безпояско О. К. Граматика української мови. Морфологія: підручник. Київ: Либідь, 1993. 336 с.
5. Бойко В. М. Граматика української мови: Морфеміка. Словотвір. Морфологія: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2014. 248 с.
6. Вихованець І. Р., Городенська К.Г. Теоретична морфологія української мови: Академ. граматика укр. мови. Київ: Унів. вид-во «Пулсари», 2004. 400 с.
7. Вихованець І. Р. Частини мови в семантико-граматичному аспекті. Київ: Наукова думка, 1988.
8. Волох О. Т. Сучасна українська літературна мова: Морфологія. Синтаксис. Київ: Вища шк., 1989. 334 с.
9. Горпинич В. О. Морфологія української мови: підручник. Київ: ВЦ «Академія», 2004. 336 с.
10. Джочка І. Ф., Ципердюк О. Д. Сучасна українська літературна мова. Морфологія: Вступ. Іменні частини мови: збірник тестів. Івано-Франківськ: Супрун В. П., 2019. 152 с.
11. Джочка І. Ф., Ципердюк О. Д. Сучасна українська літературна мова. Морфологія: Дієслово. Незмінні частини мови: збірник тестів. Івано-Франківськ: Голіней О. М., 2016. 132 с.
12. Джочка І. Ф., Ципердюк О. Д. Сучасна українська мова. Практична морфологія: навч. посіб. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2012. 588 с.

13. Джочка І. Ф., Ципердюк О. Д. Сучасна українська мова. Морфологія. Збірник вправ : навч. посіб. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2010. 372 с.
14. Дудик П. С., Литовченко В. М. Сучасна українська мова: завдання і вправи: навч. посіб. Київ: Академія, 2007. 264 с.
15. Єрмоленко С.Я., Бирик С.П., Тодор О.Г. Українська мова: Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів. Київ: Либідь, 2001. 224 с.
16. Загнітко А. П. Теоретична граматика сучасної української мови. Морфологія. Синтаксис. Донецьк: ТОВ «ВКФ «БАО», 2011. 992 с.
17. Плющ М. Я. Сучасна українська літературна мова: зб. вправ: навч. посіб. Київ: Вища шк., 2003. 287 с.
18. Словник наголосів / упоряд. М. І. Погрібний. Київ: Рад. шк., 1999. 639 с.
19. Сучасна українська літературна мова. Морфеміка. Словотвір. Морфологія: навч. посіб. / упоряд. С. П. Гірняк, Н. Р. Лисенко, І. А. Шумей. Дрогобич: Посвіт, 2009. 256 с.
20. Сучасна українська мова: Морфологія: підручник / за ред. А. К. Мойсієнка. Київ: Знання, 2013. 524 с.
21. Сучасна українська літературна мова: підручник / за ред. А. П. Грищенко, Л. І. Мацько, М. Я. Плющ, та ін. Київ: Вища шк., 2002. 439 с.
22. Сучасна українська літературна мова. Морфологія. Синтаксис: підручник / за ред. А. К. Мойсієнка та ін. Київ: Знання, 2010. 374 с.
23. Сучасна українська літературна мова: підручник / за ред. М. Я. Плющ, С. П. Бевзенко, Н. Я. Грипас та ін. Київ: Вища шк., 2005. 430 с.
24. Цілина М.М. Сучасна українська літературна мова: Морфеміка. Словотвір. Морфологія: навч. посіб. Київ: Університет «Україна», 2009. 215 с.
25. Шкурятяна Н. Г. Сучасна українська літературна мова: Модульний курс: навч. посіб. Київ: Вища шк., 2007. 823 с.
26. Ющук І. П. Українська мова: підручник. Київ: Либідь, 2006. 640 с.

Інтернет-ресурси

1. Бібліотека БДПУ (www.bdpu.org/library)
2. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського (<http://www.nbuv.gov.ua>)
3. Лінгвістичний портал з української мови (<http://www.mova.info>)
4. «Словники України» онлайн (<http://lcorp.ulif.org.ua/dictua/>)
5. Словотвір (<https://slovotvir.org.ua/>)
6. Словопедія (<http://slovopedia.org.ua/>)
7. Лінгвістичний портал (<http://www.mova.info>)
8. Український мовно-інформаційний фонд НАН України(<http://lcorp.ulif.org.ua/LSlist/>)
9. Офіційний сайт Української мови (<https://ukrainskamova.com/>)
10. Академічний тлумачний словник (<http://sum.in.ua/s/>)
11. Prometheus (<https://prometheus.org.ua/>)